

lu olan yaşlı dul bir kadın oğullarından kendisini evlendirmelerini istemiş, onlar da, "Sekiz gece dışarıda kalmaya dayanabilirsen seni evlendiririz" demişler, kadın yedinci gece ölünce bu soğuklar ona nisbet edilmiştir. Vaktiyle bir kocakarının yedi keçisinin her birinin bu günlerde soğuktan ölmesi de adlandırmanın bir başka efsanevi kaynağıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcül-'arûs, "acuz" md.; *Türk Lugatı*, I, 686; Ebû Zekeriyâ el-Ferrâ', *el-Eyyâm ve'l-leyâlî ve's-şühûr* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Beyrut 1400/1980, s. 80; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 200; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 627; VI, 818; Semra Ertüre, "Takvimlerimizdeki Klimatolojik Verilerle İstanbul Meteorolojik Gözlem Bulguları Arasındaki İlişkiler", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, sy. 22, İstanbul 1977, s. 169-170; Pakalın, I, 206-207; R. Ekrem Koçu, "Berdülacûz", *İst.A*, V, 2531-2532; "Berd", *ML*, II, 196; P. Galand-Pernet, "Ayyâm al-'Adjûz", *El²* (Fr.), I, 816.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

BEREŞŞAN

(برافشان)

Türk mûsikisi usullerinden.

Bereşşan "şifa dağıtan" mânasına gelen Farsça bir kelimedir. Eldeki bilgilere göre en az 600 yıllık bir geçmişi bulunan, otuz iki zamanlı ve on dört vuruşlu bir büyük usuldür. İki yürük semâi ve çeşitli şekillerdeki beş sofyanın sıralanmasıyla meydana gelmiştir. Şematik gösterilişi şekildedir.

Büyük formdaki eserlerde çok defa kendi başına kullanılan bu usul, ayrıca 120 zamanlı zencir usulü ile değişik zamanlı darbeyn usullerinin bünyesinde de yer almaktadır. Otuz iki zamanlı hafif ve muhammes adlı diğer usullerden vuruş sayıları ile zayıf ve kuvvetli zamanlarının farklı oluşu bakımından da ayrılmaktadır. Çoğunlukla beste formunda,

ayrıca bazı peşrev, kâr, tevşih ve ilâhilerde kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmûs-ı Türkî, s. 137, 282; Mehmed Hâşim, *Mûsikî Mecmuası*, İstanbul 1269, s. 11; Baron Rodolphe D'éranger, *La Musique Arabe*, Paris 1959, VI, 118; Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsikî*, I, 164; Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 83-85; V, 286-287; Özkan, *TMNJ*, s. 675-676; Rauf Yektâ, "La Musique Turque", *EMDC*, V, 3052; Öztuna, *TMA*, I, 106.

ALÂEDDİN YAVAŞCA

BEREHÛT

(برهوت)

Yemen'de
Bi'riberehût adlı

ünlü mağaranın bulunduğu vadi.

Behût ve Bûrhût da denilen vadi, Terîm kasabasının doğusundan başlayıp Kabru Hûd yerleşim merkezini de içine alarak güneye doğru uzanır ve Hadramut vadisiyle birleşir. Kabru Hûd'da bulunan büyük bir taş yığını Hz. Hûd'un mezarı olarak bilinmekte ve her yıl şâban ayında ziyaret edilmektedir. Güney Arabistan'ın en mukaddes yeri olan Kabru Hûd'a yapılan ziyaret münasebetiyle burada bir de büyük bir panayır kurulmaktadır.

Kabru Hûd'a yakın bir yerde bulunan Bi'riberehût (Berehût kuyusu) adlı mağaranın girişi, vadi tabanından 10 m. yükseklikte, boyu 10 m., eni en geniş yerinde 8 m. kadar olan bir yarık şeklindedir. Bölge sakinleri arasında yaygın olan ve eski Arap tarihçilerinin kitaplarında da yer alan, bu mağaranın kâfir ruhlarının hapsedildikleri ve eziyet gördükleri kuyu olduğu inancı, içeride hissedilen fena kokulu hafif bir dumandan kaynaklanmaktadır. Önceleri, eski Yunan ve Roma kaynaklarında da cehennem zebânilerinin oturdukları yer olarak tanıtılan Bi'riberehût'un içinde kükürt yanan volkanik menşeli bir mağara olduğu sanı-

larken sonradan yer altı sularının kimyasal maddeleri eritmesi neticesinde meydana gelmiş bir kireç taşı mağarası olduğu anlaşılmıştır.

Berehût bu bölgeden olan Küleyb b. Esed b. Küleyb el-Berehûtî adlı sahâbî ile de ün kazanmıştır. Bu sahâbî, annesinin ördüğü hırkayı yanına alarak Hz. Peygamber'e gelmiş ve hırkayı ona takdim ederek huzurunda bir kaside okumuştur. Resûlullah'ın yüzünü okşayarak onu taltif etmesi Küleyb ailesi için daima bir iftihar vesilesi olarak kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 350; Hemdânî, *Şifâtü Cezireti'l-'Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekvâ'), Riyad 1397/1977, s. 270; İstahrî, *Mesâlik* (de Goeje), s. 25; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 405-406; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 306; Abdülkadir b. Abdullah el-Ayderûsî, *en-Nûrû's-Sâfir 'an ahlâbâ'li-kamî'l-'âşir*, Beyrut 1405/1985, s. 64; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, s. 86; R. B. Serjeant, *Studies in Arabian History and Civilisation*, London 1981, s. 134-135; D. van der Meulen, "A Journey in Hadramaut", *MW*, XXII/4 (1937), s. 390; J. Schleifer, "Berehût", *İA*, II, 535; G. Rentz, "Barhût", *El²*, I, 1045.

DİA

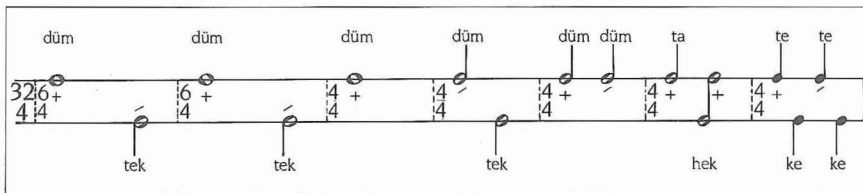
BEREKÂT

(برکات)

Mekke emirliği yapmış olan
birkaç şahsın adı.

Bu adı taşıyan ilk şerif, Katâde ailesine mensup Berekât b. Hasan b. Aclân'dır. Kendisi 1406'dan itibaren babası ile birlikte Mekke emirliği yaptı. 1426'da babasının ölümünden sonra kardeşleriyle beraber Mekke'de hüküm sürdü. O sırada Mısır Memlûk sultanı bulunan Baybars ile iyi münasebetler kurdu. Hatta kardeşlerinin kendisine karşı olan muhalefetlerini onun yardımı ile bertaraf ederek 1447'den 1455'e kadar Mekke'nin mutlak hâkimi oldu. Ayrıca iktidarı sırasında Memlûkler'e karşı oldukça usta bir siyaset güttü ve Sultan Çakmak'ın buraya bir garnizon göndermesine ses çıkarmadı. Ondan sonra yerine oğlu Muhammed (1455-1497) geçti. Ailenin bu adı taşıyan ikinci ferdi ise onun oğlu Berekât b. Muhammed olup 1473'ten beri babası ile müştereken Mekke emirliği yapmakta idi. II. Berekât babasının ölümünden sonra Mekke emirliğini kardeşleriyle beraber yürüttü. Ancak emirliğinin ilk devreleri onlarla devamlı mücadele ve iç karışıklıklar içinde geçti. Hatta 1503'te zincire vurularak Kahire'ye gönderildiyse de 1504'te yeniden Mek-

Bereşşan usulünün şematik gösterilişi

ke'ye dönerek duruma hâkim oldu. Hayatta kalan son kardeşi Kayırbay'ın 1512'de ölümünden sonra emirliğini oğlu Şerif Ebû Nümeý ile birlikte sürdürdü. Memlük Sultanı Kansu Gavri ile dostça geçindi. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı alması üzerine Osmanlı hâkimiyetini tanıyarak on iki yaşındaki oğlu Ebû Nümeý'i Mekke'nin anahtarları ve bazı hediyelerle birlikte Kahire'de bulunan Yavuz Sultan Selim'e gönderdi. 3 Temmuz 1517'de Kahire'ye gelen Nümeý babasının hediyelerini Osmanlı padişahına sunarak bağılılık arzetti. Yavuz da ona emirlik beratı ve hil'at gönderdi. Ayrıca Haremeyn ahalisine dağıtılmak üzere 200.000 altın ile bol miktarda zahire yolladı, Mekke emirine de tahsisat bağladı. II. Berekât 1525'te ölünce yerine oğlu Ebû Nümeý geçti.

Ebû Nümeý'den sonra onun soyundan gelen üç kol Mekke'de şeriflik için birbirleriyle mücadeleye giriştiler. Bu kol-lar Ebû Nümeý'in oğullarının ismine izâfeten Zevi Zeyd, Zevi Abdullah ve Zevi Berekât adlarını taşımaktadır. Bunlardan sonuncu kola ismini veren Ebû Nümeý oğlu Berekât şeriflik yapmamıştır. Bu koldan gelen ve aynı adı taşıyan ilk emîr Berekât b. Muhammed b. İbrâhîm'dir. III. Berekât Osmanlı hükümetinin de desteğiyle Zevi Zeyd nüfuzuna karşı bir denge unsuru olarak ortaya çıkarıldı ve Şam Valisi Sarı Hüseyin Paşa vasiyetiyle Şerif Sa'd'ın yerine Mekke emîri oldu (Nisan 1672). Onun emirlik devresi sakin geçti. Kendisi Osmanlılar'a sadık, cömert bir kişi olup hac yolunun emniyetine büyük önem vermiştir. Nisan 1682'de ölümünden sonra yerine oğlu Şerif Saîd (1682-1687) geçti. Bu aileye mensup emîrlere bundan sonra bir asır daha Mekke tarihinde önemli roller oynadılar. Bunlardan pek çok hadiseye karışmış olan Şerif Yahyâ'nın (1719-1720 ve 1722-1724) oğlu Berekât'ın (IV. Berekât) çok kısa bir süre için şerifliğinden bahsedilirse de bu babası Yahyâ'nın bir siyasî manevrası olup şerifliği Osmanlılar'ca onaylanmadan onunla birlikte Mekke'den ayrıl-mak zorunda kalmıştır. Yine bu aileye mensup olan Berekât'ın kardeşinin oğlu Abdullah ise Osmanlılar'a baş kaldıran Bulutkapan Ali Bey'in adamı Ebû Zehab vasiyetiyle sahte bir fermanla Mekke'ye emîr tayin edilmiştir (1770). Ancak onun da emirliği üç ay kadar sürmüş, Osmanlılar'ın desteğindeki Şerif Ahmed'in baskısı ile Mısır'a kaçmıştır. Ali Bey isyanının bastırılmasından sonra yakala-

narak önce Eğriboz'a, daha sonra Edirne'ye gönderilmiş, buradan tekrar Mısır'a kaçmıştır. Ancak ardından yeniden Eğriboz'da ikamete mecbur edilmiş, daha sonra Bursa, Sakız ve Limni'ye yollanmış, nihayet son gönderildiği İzmir'de ölmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İyas, *Bedâ'i'ü'z-zühûr*, V, 190; Haydar Çelebi, *Rûznâme* (Feridun Bey, *Münşeat* içinde), I, 439; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih*, II, 371; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 717, 721; Silâhdar, *Târih*, I, 577; *Die Chroniken der Stadt Mekka* (nşr. F. Wüstenfeld), Göttingen 1857-61, II, 230, 249; III, 344; C. S. Hurgronje, *Mekka*, Hague 1888-89, I, 98, 101-104, 119, 125; Ahmed b. Zeynî, *Hulâsâtü'l-kelem fi beyânî ümerâ'i'l-beledi'l-harâm*, Kahire 1305, s. 50 vd.; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, III, 73-75, 83; Uzunçarşılı, *Mekke-i Mükerreme Emîrleri*, Ankara 1984, s. 72, 92, 99, 111-113; "Berekât", *İA*, II, 536; G. Rentz, "Barakât", *EJ²* (İng.), I, 1032-1033; a.mlf., "Berekât", *UDMİ*, IV, 430-432.

FERİDUN EMECEN

BEREKE bint SA'LEBE

(bk. ÜMMÜ EYMEN).

BEREKET

(البركة)

Çeşitli dinlerde
dua, âyin ve ibadetlerle
elde edilmeye çalışılan bolluk,
genişlik, hayır ve saadet anlamlarında
dinî bir tabir.

Bereket kelimesinin masdarı olan bürûk'ün asıl anlamı "devenin bir yerde çok-küp durması, orada kalıp beklemesi"dir. Bu mânaya bağlı olarak iyi ve hoş karışılan bir şeyin süreklilik arzedişine bereket denilmiştir. Söz konusu şey mad-dî ise mevcudiyetini sürdürmek yani tükenmemek anlamında bolluk, mânevî ise yine aynı anlamda saadet kelimeleriyle ifade edilmiştir.

Bereket kavramıyla insan, hayvan ve daha sonraları zaman zaman aşırı bir şekilde çoğalan tarla mahsulleri arasında ilgi kurulması en eski kültürlerden itibaren bütün topluluklarda görülmektedir. Bu ilgi çeşitli motifler şeklinde dinî niteliklere büründürülmüştür. Kadının cinsiyetiyle ilgili özellikler abartılmış, böylece çok iri göğüslü kadın heykelleri ana tanrıça kültünü ortaya çıkarmış, bu da bereket ve zürriyetin kaynağı sayılmıştır. Tarımın gelişmesiyle yer ana tanrıçasıyla gök tanrısı arasındaki "kutsal" evliliğe dayanan bereket âyinleri ortaya

çık-mış, bu evlilik çok defa kral ile kraliçe veya rahip ile rahibeler tarafından âyinlerle temsil edilmiştir. Bu telakkiye göre gök baba, yer de ana gibi düşünülüp yağmurla göğün yeri döllendirdiği, böylece yeryüzünün yeşerdiği, mahsûlün yetiştigi, insan ve hayvanların ondan faydalandığı kabul edilmiştir.

Ön Asya'da pek çok bereket tanrıçası vardı. Mezopotamya'da İstar; Anadolu'da Ma, Cybele; İran'da Anahita; Ken'ânîler'de Anat, Astarte; Suriye'de Atargatis; Yunanistan ve Kıbrıs'ta Afrodit, Athena; İtalya'da Venüs bereket tanrıçaları idi. Bu ülkelerde ana tanrıçalar adına kurulmuş tapınaklarda bereket ve verimliliği arttırmak gayesiyle kutsallık adına fuhuş bile yapılmaktaydı. Bu ya kurban olarak her kadının hayatında bir defa bir erkekle cinsel ilişkide bulunması veya bir tapınakta kadının kendini devamlı bu işe vakfetmesi şeklinde yapı-lırdı. İbrânîler'de kutsal kitabın zemmettiği "kadeşah" âdeti bu ikinci türü ifade ediyordu (Tesniye, 23/ 17-18).

Bereketin cinsiyet ve cinsiyet organlarıyla sembolize edilmesi genellikle eski Mısır ve Yunan dinlerinde, Hinduizm'de bereketle ilgili cinsî sembollere rastlanır. Bazı tanrılar, meselâ Mısır'da Amon, Min, Osiris, Bes, Yunanistan'da Hermae, Pan ve Priapus, erkek tenasül uzuvları teşhir edilmiş bir şekilde tasvir edilmişlerdir. Hindistan'da lingam tanrı Şiva'nın sembolüdür ve erkek tenasül organı şeklindedir. Paleolitik devreden bu yana erkek ve kadın tenasül organları yanında iri kadın göğüsleri de yine döl bereketini ifade etmektedir. Luka İncil'inde yer alan, "Seni taşıyan rahme ve emziren memelere ne mutlu!" (11/ 27) ifadesi Ortaçağ tasvirlerindeki Meryem kültünün başlangıcını gösterir.

Bazan bereketi sağlamak gayesiyle insan kurban edildiği de olurdu. Meselâ Aztekler tanrılarını beslemek veya onların kudret ve bereketini arttırmak için bu yola başvurlardı. Eski Mısır'da ülke ve insanların bereketini korumak için yaşlı kralı kurban etme âdeti vardı. Yine eski Mısır, Yunanistan ve Roma'da bereket âyin ve şenlikleri yapı-lırdı. Yahudilerde Sukot bayramı hasat bayramı olarak da adlandırılır ve eski kavimlerde hasadın semerelerini alma münasebetiyle yapılan bir tarım ve bereket şenliğinin dinî kisveye bürünmüş şeklidir. Hristiyanlarda Pentekost, yahudilerin Haftalar bayramından gelen ve kutsal